

Jordbruksverkets vägledning

Offentlig kontroll av foder i primärproduktionen 2010

Enheten för foder och djurprodukter

Jordbruksverkets vägledningar finns på vår webbplats:

www.jordbruksverket.se

Version: 2010-04-16

Innehåll

1.	Inledning	4
2.	Syfte och omfattning	5
2.1.	Syfte	5
2.2.	Omfattning	5
2.2.1.	Lagstiftning.....	5
3.	Definitioner och viktiga begrepp.....	8
3.1.	Definitioner.....	8
3.2.	Viktiga begrepp.....	9
3.3.	Primärproduktion av foder	9
4.	Offentlig foderkontroll	11
4.1.	Planerad offentlig kontroll.....	11
4.2.	Extra offentlig kontroll	11
4.2.1.	Uppföljning av avvikelser	11
4.2.2.	Kontroll i utredningssyfte	11
4.3.	Kontrollmyndighetens rätt till upplysningar och tillträde	11
4.4.	Skyldighet att tillhandahålla hjälp	12
4.5.	Rätt till hjälp av polismyndighet	12
4.6.	Sakkunniga.....	12
4.7.	Dokumentation.....	12
5.	Anvisningar om checklistan	14
5.1.	Så här fyller du i checklistan	14
6.	Frågor i checklistan	16
6.1.	Foder 1 TV	16
6.2.	Foder 2.....	18
6.3.	TSE 1 TV	18
6.4.	Foder 3 TV	20
6.5.	Foder 4.....	22
6.6.	Foder 5.....	23
6.7.	Foder 6 TV	24
6.8.	Foder 7 TV	26
6.9.	Foder 8 TV	27
6.10.	Foder 9 TV.....	28
6.11.	Foder 10 TV.....	29
6.12.	Foder 11 TV.....	30
6.13.	Foder 12 TV.....	31
6.14.	Kompletterande frågor för foderföretagare som ska följa relevanta delar av bilaga II i foderhygienförordningen.....	33
6.15.	Foder 13 TV.....	33
6.16.	Foder 14.....	34
6.17.	Foder 15.....	35
6.18.	Foder 16.....	36
6.19.	Foder 17.....	37
6.20.	Foder 18.....	38
6.21.	Foder 19.....	38
7.	Åtgärder vid bristande efterlevnad.....	40
7.1.	Åtgärder vid bristande efterlevnad	40
7.2.	Kommunicering	40

7.3.	Adressat.....	40
7.4.	Omedelbar verkställighet och inhibition.....	40
7.5.	Proportionalitetsprincipen.....	40
7.6.	Föreläggande och förbud	41
7.6.1.	Tidsangivelser/tidsfrister	41
7.6.2.	Kontroll av efterlevnaden av beslutet.....	41
7.7.	Viten	41
7.7.1.	Vad är ett vite?	41
7.7.2.	Vitesbelopp	42
7.7.3.	Löpande vite	42
7.7.4.	Utdömmande av vite.....	42
7.8.	Rättelse på foderföretagarens bekostnad.....	43
8.	Anmälan om misstanke om brott	44
8.1.	Skyldighet att åtalsanmäla.....	44
8.2.	Förundersökning och rättegång	44
8.3.	Överprövning av avskrivningsbeslut.....	45
9.	Vidare läsning	46
10.	Länkar till lagstiftning.....	46

1. Inledning

Denna vägledning är avsedd att vara ett stöd vid handläggningen av foderärenden och ska betraktas som ett komplement till länsstyrelsens egen instruktion och handläggningsordning. Foderärenden är förvaltningsmässigt inte annorlunda än länsstyrelsens ärenden inom andra sakområden.

Avsikten med vägledningen är, dels att beskriva och tolka innehållet i gällande lagstiftning, dels att visa på Jordbruksverkets övergripande ställningstagande för hur kontroll enligt gällande lagstiftning bör bedrivas. En vägledning kan, utöver lagstiftning, innehålla ytterligare information med syfte att öka förståelsen för lagstiftningens krav. Vägledningar är inte rättsligt bindande, utan är exempel och rekommendationer som kan vara till hjälp vid bedömning och tillämpning av lagstiftningen. Vägledningen utesluter inte andra handlingssätt för att uppnå det resultat som avses med lagstiftningen. Andra tillsynsmyndigheter och domstolar kan komma fram till andra slutsatser. Om en föreskrift blir föremål för bedömning i domstol, till exempel om ett myndighetsbeslut i ett ärende överklagas eller vid åtal för brott mot foderlagen (2006:805), blir domstolsavgörandet vägledande för tolkningen. EG-domstolens praxis kan komma att ge vägledning vad gäller tolkningen av EG:s rättsakter.

I denna vägledning finns delar inom den offentliga kontrollen av foder i primärproduktionen som utgör tvärvillkor. Jordbruksverket fastställer i ett separat beslut att de delar av denna vägledning som rör tvärvillkor utgör en del av de kontrollinstruktioner som länsstyrelsen ska följa enligt bilaga 3 punkt 3 Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:24) om rutiner vid länsstyrelsens handläggning och kontroll av ärenden om jordbrukarstöd. Dessa delar finns i kapitel 6 Frågor i checklistan, och markeras med TV vid respektive fråga i checklistan.

2. Syfte och omfattning

2.1. Syfte

Syftet med vägledningen är att

- redogöra för de juridiska aspekterna i arbetet med foderkontroll hos primärproducenterna,
- tydliggöra de regler som finns när det gäller avvikelser,
- redogöra för vilka uppföljningsmöjligheter som står till buds och
- ge praktiska råd om hur en anmälan om brott bör formuleras.
- redogöra för hur kontrollpunkterna i checklistan som ska användas i foderkontrollen hos primärproducenterna ska tolkas och bedömas och
- ge relevanta laghänvisningar.

Målgruppen för vägledningen är framförallt inspektörerna på länsstyrelserna.

2.2. Omfattning

Denna vägledning behandlar administrativa rutiner kring arbetet med foderkontrollen och ingripanden på foderområdet samt tar upp det område inom foderlagstiftningen som är straffbelagt.

Nedan anges den lagstiftning som i första hand kommer ifråga på detta område. Det finns ytterligare lagstiftning, såväl EG-rättslig som nationell, som kan aktualiseras i det enskilda fallet men som av utrymmesskäl inte tas upp här.

2.2.1. Lagstiftning

2.2.1.1. EU-rätt (EUT och Celex)

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 av den 12 januari 2005 om fastställande av krav för foderhygien.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1831/2003 av den 22 september 2003 om fodertillsatser.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 999/2001 av den 22 maj 2001 om fastställande av bestämmelser för förebyggande, kontroll och utrotning av vissa typer av transmissibel spongiform encefalopati.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1774/2002 av den 3 oktober 2002 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter som inte är avsedda att användas som livsmedel.

- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1829/2003 av den 22 september 2003 om genetiskt modifierade livsmedel och foder.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1830/2003 av den 22 september 2003 om spårbarhet och märkning av genetiskt modifierade organismer och spårbarhet av livsmedel och foderprodukter som är framställda av genetiskt modifierade organismer och om ändring av direktiv 2001/18/EG.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2160/2003 av den 17 november 2003 om bekämpning av salmonella och vissa andra livsmedelsburna zoonotiska smittämnen
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 852/2004 av den 29 april 2004 om livsmedelshygien.
- Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 396/2005 av den 23 februari 2005 om gränsvärden för bekämpningsmedelsrester i eller på livsmedel och foder av vegetabiliskt och animaliskt ursprung och om ändring av rådets direktiv 91/414/EEG.
- Rådets förordning (EG) nr 73/2009 av den 19 januari 2009 om upprättande av gemensamma bestämmelser för system för direktstöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken och om upprättande av vissa stödsystem för jordbrukare, om ändring av förordningarna (EG) nr 1290/2005, (EG) nr 247/2006 och (EG) nr 378/2007 samt om upphävande av förordning (EG) nr 1782/2003.
- Kommissionens förordning (EG) nr 1122/2009 av den 30 november 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 73/2009 vad gäller tvärvillkor, modulering och det integrerade administrations- och kontrollsystem inom de system för direktstöd till jordbrukare som införs genom den förordningen och om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 1234/2007 när det gäller tvärvillkoren för stöd inom vinsektorn.

Nedan kommer EG-förordningarna att anges endast med nummer, exempelvis ”förordning (EG) nr 882/2004”.

2.2.1.2. Nationell lagstiftning

- Lag (2006:805) om foder och animaliska biprodukter (foderlagen)
- Förordningen (2006:814) om foder och animaliska biprodukter (foderförordningen)
- Förordningen (2006:1165) om avgifter för offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (avgiftsförordningen)
- Djurskyddslag (1988:534)
- Lag (1985:206) om viten
- Personuppgiftslagen (1998:204)
- Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
- Förvaltningslag (1986:223)
- Delgivningslag (1970:428)

Nedan kommer dessa lagar och förordningar att anges med endast namn, exempelvis ”foderlagen”.

2.2.1.3. Jordbruksverkets föreskrifter

- Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2006:81) och allmänna råd om foder
- Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2007:21) och allmänna råd om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter
- Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2007:2) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur och människor

Jordbruksverkets föreskrifter finns tillgängliga på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se. I denna vägledning hänvisas till föfattningarnas saknummer i M-serien.

3. Definitioner och viktiga begrepp

Definitioner är ordagrant överförda från aktuella angivna förordningar och annan lagstiftning. Där det har ansetts behövt finns en kommentar till definitionerna.

Under ”Viktiga begrepp” anges Jordbruksverkets tolkning av vissa begrepp.

I ”Vägledning för att fastställa minskning av stödbelopp vid överträdelse av tvärvillkor 2009” finns beskrivning av grundläggande principer i tvärvillkorssystemet. Den vägledningen kommer att ersättas av en uppdaterad version under 2010 men grundprinciperna förväntas bli desamma.

3.1. Definitioner

Anläggning (artikel 3.d i förordning (EG) nr 183/2005) varje enhet i ett foderföretag.

Behörig myndighet (artikel 2.4 i förordningen (EG) nr 882//2004) den centrala myndigheten i en medlemsstat som har behörighet att genomföra offentlig kontroll eller varje annan myndighet som tilldelats sådan behörighet. Hit skall även i tillämpliga fall räknas motsvarande myndighet i ett tredjeland

Foder (artikel 3.4 i förordning (EG) nr 178/2002) alla ämnen eller produkter, inbegripet tillsatser, och oberoende av om de är bearbetade, delvis bearbetade eller obearbetade, som är avsedda för utfodring av djur.

Foderföretag (artikel 3.5 i förordning (EG) nr 178/2002) varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Foderföretagare (artikel 3.b i förordning (EG) nr 183/2005) de fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i angiven förordning uppfylls i det foderföretag de driver.

Foderlagstiftning (artikel 2.3 i förordning (EG) nr 882/2004) lagar och andra författningar om foder i allmänhet och fodersäkerhet i synnerhet, både gemenskapsnivå och på nationell nivå. Definition omfattar alla led i produktion-, bearbetnings- och distributionskedjan av foder och användning av foder.

Inspektion (artikel 2.7 i förordning (EG) nr 882/2004) undersökning av varje aspekt av foder, livsmedel, djurhälsa och djurskydd för att kontrollera efterlevnaden av de rättsliga kraven i foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna avseende djurhälsa och djurskydd.

Kontroll: (artikel 2.2 i förordning (EG) nr 882/2004) kontroll av om specificerade krav har uppfyllts, genom undersökning och bedömning av sakliga underlag.

Kommentar:

Jmf ”Tillsyn” i avsnitt 3.2 ”Viktiga begrepp”.

Offentlig kontroll: (artikel 2.1 i förordning (EG) nr 882/2004) varje form av kontroll som utförs av den behöriga myndigheten eller av gemenskapen i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen, samt bestämmelser om djurs hälsa och om djurskydd.

Kommentar:

Enligt artikel 3.2 i förordning (EG) nr 882/2004 ska offentlig kontroll genomföras utan förvarning, utom i samband med revision och liknande fall då det krävs att foder- eller livsmedelsföretagaren underrättas i förväg. Offentlig kontroll får också genomföras ad hoc.

Omhändertagande: (artikel 2.13 i förordning (EG) nr 882/2004) det förfarande enligt vilket den behöriga myndigheten säkerställer att foder eller livsmedel inte får flyttas eller manipuleras i avvaktan på beslut om dess destination och som innefattar foder- och livsmedelsföretagares lagring i enlighet med instruktioner från den behöriga myndighet.

Revision: (artikel 2.6 i förordning (EG) nr 882/2004) En systematisk och oberoende undersökning för att avgöra om verksamheter och resultat från dessa överensstämmer med planerade åtgärder och om åtgärderna har genomförts på ett effektivt sätt och är lämpliga för att nå målen.

3.2. Viktiga begrepp

Bristande efterlevnad: (artikel 2.10 i förordning (EG) nr 882/2004) bristande efterlevnad av foder- eller livsmedelslagstiftning och av bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Kan också kallas ”brist”. En avvikelse från lagstiftningen, d.v.s. en bedömning av kontrollmyndigheten att kraven i foderlagstiftningen inte uppfylls. Bristen bör dokumenteras av myndigheten för att kunna följas upp och åberopas i kontakt med foderföretagaren.

Förundersökning: (rättegångsbalken (1942:740) 23 kap) Undersökning som ska inledas så snart det finns anledning att anta att ett brott har begåtts som hör under allmänt åtal. Beslut att inleda förundersökning fattas av polismyndighet eller åklagare.

Kontrollobjekt: Fysisk eller juridisk person som berörs omfattas av foderlagstiftningen.

Iakttagelser: De dokumenterade observationer som ligger till grund för bedömningen av om kraven i foderlagstiftningen är uppfyllda eller inte.

Sekretess; förundersökningssekretess: (Sekretesslagen (1980:100) 5:1) Under en förundersökning kan s.k. förundersökningssekretess råda. Det innebär att uppgifter som finns i förundersökningen, till exempel i åtalsanmälan, inte får lämnas ut till allmänheten, om det kan antas att syftet med förundersökningen skulle motverkas då. Sekretessen gäller såväl hos åklagare och polis som hos den anmälade myndigheten.

Strafföreläggande: (Rättegångsbalken 48 kap) Ett föreläggande som är utfärdat av åklagare. Om det godkänts av den som förlagts gäller det som en dom som vunnit laga kraft.

[Straffrättslig] **påföljd:** (Brottsbalken ((1962:700) 1 kap 3 §) Straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.

Tillsyn: Begreppen tillsyn och tillsynsmyndighet används inte i EG-förordningarna eller foderlagstiftningen. Där används begreppen kontroll och kontrollmyndighet. I begreppet tillsyn ingår dels de granskande åtgärder som genomförs med stöd av lag (kontroll) och myndighetens möjligheter att besluta om någon form av ingripande, dels andra verksamheter, såsom rådgivning, allmän information m.m. Dessa skyldigheter omfattas av förvaltningslagens bestämmelser om serviceskyldighet m.m.

3.3. Primärproduktion av foder

Primärproduktion definieras enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002, om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller

livsmedelssäkerhet, som ”produktion av jordbruksprodukter, särskilt odling, skörd, mjölkning, uppfödning av djur (före slakt) eller fisk som enbart resulterar i produkter som inte genomgår någon hantering efter det att de har skördats, insamlats eller fångats, med undantag av enkel fysisk behandling”.

I dagligt tal kan primärproducent översättas till foderföretagare som bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Observera att kraven inte gäller för:

- a) privat enskild produktion av foder för
 - livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom privathushållet och
 - icke-livsmedelsproducerande djur.
- b) utfodring av livsmedelsproducerande djur för konsumtion inom privathushållet,
- c) utfodring av icke-livsmedelsproducerande djur,
- d) producentens *direktförsäljning* av
 - små mängder primärproducerat foder (< 10 ton ts/år) till
 - lokala jordbruksföretag/konsumenter/detaljhandelsföretag (< 50 km)
- e) detaljhandel med foder för sällskapsdjur.

De hästar som har inskrivit i sitt hästpass att de inte ska gå vidare i livsmedelskedjan omfattas inte heller av kraven.

De bestämmelser (texter ur EG-förordningar, svenska lagar, förordningar och föreskrifter) som citeras i kapitel 4 kan förändras. Jordbruksverket har ambitionen att uppdatera denna vägledning när det sker förändringar i bestämmelserna, men det ligger ett ansvar på kontrollmyndigheterna att hålla reda på vilka bestämmelser som gäller vid varje tillfälle.

4. Offentlig foderkontroll

4.1. Planerad offentlig kontroll

Den planerade offentliga kontrollen ska enligt artikel 3 i förordningen (EG) 882/2004 vara risk- och erfarenhetsbaserad. På Livsmedelsverkets webbplats, www.slv.se, finns en vägledning som heter "Riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag i primärproduktionen". Denna vägledning bör användas i planeringen av foderkontrollen. Det är lämpligt att kontrollfrekvensen, beträffande primärproducenternas foderanläggningar, anpassas till att minst motsvara kraven i förordningen (EG) nr 1122/2009, dvs. minst en (1) procent av primärproducenternas foderanläggningar. Ett minimum är att inspektören kontrollerar de frågor som finns i den checklista som Jordbruksverket publicerar. Den som utfört kontrollen bör underrätta kontrollobjektet om sin preliminära bedömning omedelbart efter att kontrollen utförts. Om brister upptäcks ska foderföretagaren upplysas om dessa och ges tillfälle att göra ett frivilligt åtagande att rätta till bristerna, t ex. anmäla sin foderanläggning till Jordbruksverket.

Anläggningsregistret som finns på www.jordbruksverket.se är ett register över de foderanläggningar som finns registrerade (både primärproducenter och foderleverantörer) samt uppgifter om vilken typ av verksamhet som bedrivs på dessa. Med hjälp av registret kan länsstyrelsen plocka ut de objekt som är lämpliga för kontrollen. Registret finns på: [Anläggningsregistret](#)

Om det önskas mer uppgifter kring varje kontrollobjekt kan dessa begäras ut från registerenheten på Jordbruksverket som ansvarar för registret, kontaktperson är Jeanette Mikhael 036-15 52 05.

4.2. Extra offentlig kontroll

4.2.1. Uppföljning av avvikelser

Om den planerade kontrollen ledde till anmärkningar ska dessa följas upp inom en bestämd skälig tid. Det är därför viktigt att det är klart för foderföretagaren vad som leder till extra kontroll och inom vilket tidsram åtgärderna ska vara genomförda. Återbesök bekostas av foderföretagaren. Dessa avgifter är dock inte att betrakta som sanktioner eller straff mot foderföretagaren utan används endast för att täcka myndighetens kostnader.

4.2.2. Kontroll i utredningssyfte

Utöver de kontroller som görs enligt rekommenderade intervall ska kontroll göras då det finns anledning att anta att foderlagstiftningen eller beslut fattade med stöd av den inte efterlevs. En anledning kan vara när det finns misstanke om att råvaror eller foder har kontaminerats och att foderanläggningen kan vara leverantör eller mottagare av sådant foder. Kontroll som utförs med anledning av klagomål, tips eller liknande där någon bristande efterlevnad inte kan konstateras ska inte bekostas av foderföretagaren som är föremål för kontrollen.

4.3. Kontrollmyndighetens rätt till upplysningar och tillträde

En kontrollmyndighet och ett kontrollorgan som anlitas i den offentliga kontrollen har, enligt 21 § foderlagen, rätt att i den utsträckning det behövs för kontrollen:

1. på begäran få upplysningar och ta del av handlingar, samt

2. få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen som har anknytning till verksamheten och där göra undersökningar och ta prover.

4.4. Skyldighet att tillhandahålla hjälp

Enligt 22 § foderlagen ska den som är föremål för offentlig kontroll tillhandahålla den hjälp som behövs för att kontrollen ska kunna genomföras.

4.5. Rätt till hjälp av polismyndighet

Enligt foderlagen 27 § ska polismyndigheten lämna den hjälp som behövs för utövande av offentlig kontroll eller verkställighet av beslut som har meddelats med stöd av 21 § foderlagen, de föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen, de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen eller de beslut som har meddelats med stöd av EG-bestämmelserna. Hjälp enligt första stycket får begäras endast om:

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

4.6. Sakkunniga

I svårbedömda frågor, eller när särskild kompetens saknas, ska någon med särskild sakkunskap rådfrågas. Om en sakkunnig deltar vid kontroll ska dennes roll klargöras för den sakkunnige själv och för den som kontrolleras. Den sakkunnige deltar på kontrollmyndighetens uppdrag. Svar på frågor, bedömningar, intyg m.m. lämnas till myndigheten. Den som kontrolleras kommunicerar endast med myndigheten.

4.7. Dokumentation

Dokumentationen är mycket viktig. Den måste vara tydlig och saklig. Dokumentation i form av officiella skrivelser, till exempel kontrollprotokoll eller beslut, är bra att använda.

Dokumentation kan ske på många sätt. Digitalkamera eller annan kamera är ett vanligt hjälpmedel och bilder kan vara mycket klargörande för att visa de förhållanden som rådde i en viss situation på en viss plats.

Dokumentation ska göras bland annat med tanke på att andra personer, som inte varit närvarande på plats, ska få en klar bild av de förhållanden som rådde. Dokumentationen kan vara av avgörande betydelse för bedömningen om överträdelsen är ett brott eller inte. Vidare bör kontrollmyndigheten ha i åtanke att det man dokumenterar ska kunna vara användbart längre fram i tiden, till exempel vid kommande rättegång. Dokumentationen ska också kunna fungera som stöd för minnet, så att kontrollpersonal kan lämna korrekta och trovärdiga uppgifter vid vittnesmål.

Ett kontrollprotokoll ska innehålla följande uppgifter:

- e) tid och plats för kontrollen
- f) information om kontrollobjektet
- g) vilka som var närvarande
- h) om kontrollen var aviserad
- i) andra uppgifter som kan ha betydelse för bedömning och som inte finns dokumenterade någon annanstans
- j) kommentarer till enskilda frågeställningar
- k) kommentarer med länsstyrelsens bedömning

- l) beskrivning av överträdelserna
- m) underskrifter av inspektör/kontrollant, samt frivillig underskrift av företagsrepresentant

Ovanstående punkter gäller generellt för offentlig kontroll av fodersäkerhet. Specifikt för tvärvillkoren gäller dessutom att det ska framgå:

- n) bedömning enligt kriterierna allvar, omfattning och varaktighet
- o) om avsiktlighet bör utredas eller om det är en mindre tvärvillkorsöverträdelse

5. Anvisningar om checklistan

Checklista för kontroll av foder är indelad i två delar, en del (fråga 1-12) som berör foderföretagare som inte tillverkar något eget foder på gården och en del (fråga 13-19) som berör foderföretagare som ska följa relevanta delar av bilaga II i foderhygienförordningen (EG) 183/2005. Undantagna från frågorna 13-19 är de foderföretagare som använder tillsatser avsedda för ensilering.

5.1. Så här fyller du i checklistan

A. KONTROLLOBJEKT

Här fyller du i foderföretagarens personuppgifter. Fastighetsbeteckning och produktionsplatsnummer kan behövas om samma foderföretagare har flera foderanläggningar.

B. KONTROLLMYNDIGHET

Fyll i uppgifterna.

C. KONTROLLEN - ALLMÄNT

Fyll i namnet på de personer som var med på inspektionen, t.ex. foderföretagaren och/eller någon anställd vid foderföretaget.

Svara på frågan om foderföretagaren har aviserats om kontrollen i förväg genom att kryssa i aktuell ruta. Om du kryssar i ”Ja” ange datum för när foderföretagaren meddelades.

Fyll i datum för inspektionen.

Om foderföretagaren vägrade kontroll markera då ”Ja”-rutan. Om du kryssar i ”Ja”, beskriv då under E. ”Övriga kommentarer” på vilket sätt foderföretagaren aktivt vägrade kontrollen.

D. RESULTAT

Oavsett frågornas formulering innebär ”Ja” att du vid kontrolltillfället inte har kunnat konstatera någon överträdelse. Det innebär inte att du garanterar att foderföretagaren vid varje tillfälle under året uppfyller kraven.

Markera ”Nej” endast i de fall du konstaterar en överträdelse. På tvärvillkorsfrågorna ska ett ”Nej” alltid kombineras med att du beskriver och graderar den konstaterade överträdelsen i avsnitt G.

Om en viss fråga inte är aktuell att kontrollera hos foderföretagaren, till exempel för att denne inte använder växtskydds- eller bekämpningsmedel, kryssas ”Ej aktuellt” i.

Om du av någon anledning inte har kontrollerat en fråga kryssar du i ”Ej kontrollerat”. Lämna en förklaring under E. ”Övriga kommentarer” i ett sådant fall.

E. ÖVRIGA KOMMENTARER

Här kan du lämna övriga uppgifter.

F. UNDERSKRIFT

Det finns inget förordningskrav om underskrift, men här ges möjlighet att ändå underteckna protokollet.

G. BEDÖMNING AV ÖVERTRÄDELSE AV TVÄRVILLKORSFRÅGA NR...

Då en överträdelse av en tvärvillkorsfråga har konstaterats ska denna bedömas i avsnittet ”G. Bedömning av överträdelse nr...”. Fyll i beteckningen på aktuell överträdelse i rubriken (se beteckning/numrering i avsnitt ”D. Resultat”). Då flera överträdelser har konstaterats ska ett avsnitt för varje överträdelse fyllas i. Beskriv överträdelsen så detaljerat som möjligt i fritextfältet.

Överträdelsen ska graderas utifrån dess *allvar*, *omfattning* och *varaktighet* på en skala 1-3 där 3 är allvarligast. Använd de bedömningsvägledningarna som finns vid respektive avsnitt nedan. I kontrollinstruktionen för miljörelaterade tvärvillkor finns en beskrivning av grundläggande principer i tvärvillkorssystemet.

6. Frågor i checklistan

Bestämmelserna syftar till att endast säkert foder och i slutändan säkra livsmedel ska komma **ut på marknaden**. Foderanläggningar som är undantagna finns beskrivna i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 183/2005 av den 12 januari 2005 om fastställande av krav för foderhygien, artikel 2, paragraf 2.

Tvårvillkoren utgör bara ett litet urval av de bestämmelser som foderföretagare måste följa. Fodersäkerhetsbestämmelser som **inte** utgör tvårvillkor kan ställa mer långtgående krav på vad den enskilda foderföretagaren måste göra för att bidra till att endast säkra livsmedel och säkert foder konsumeras av människor respektive djur.

6.1. Foder 1 TV

Foderföretagaren använder endast foderråvaror, kompletterings- eller helfoder samt ensileringsmedel från foderanläggningar som är registrerade eller godkända.

Denna fråga utgör tvårvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvårvillkorskontroll.

Instruktion

Vid tveksamhet, t.ex. om foder har köpts in i bristfälligt märkta förpackningar eller av annat skäl kan antas komma från icke registrerat foderföretag, kontrollera att foderföretagets foderanläggning finns med på Jordbruksverkets lista över registrerade och godkända foderanläggningar. Detta finns att hitta på www.jordbruksverket.se, klicka vidare på Djur/Foder/Godkända och registrerade anläggningar/Godkända och registrerade anläggningar i Sverige (kolumnen till höger). De anläggningar som har ett godkännande för en viss typ av verksamhet har ett godkännandenummer i registret.

Kommentar

Oavsett vad som står i checklistan handlar kontrollpunkten om att det foder som används ska komma från registrerade eller godkända **anläggningar**. Utgå normalt från att inköpt foder i tydligt märkta förpackningar från välkända tillverkare och leverantörer uppfyller kravet. Vid inköp från grannar, så ska även grannen finnas med på listan över registrerade och godkända foderanläggningar. Vid osäkerhet och frågor kring godkända anläggningar, kontakta enheten för foder och djurprodukter.

Det kan finnas vissa industrier som inte är registrerade i foderanläggningsregistret men foderföretagaren kan ändå använda biprodukter från dessa industrier för utfodring av deras djur. Det kan gälla etanolfabriker, bryggerier, bagerier, glassfabriker och liknande som inte är medvetna om att deras biprodukter används som foder. Om foderföretagaren använder biprodukter från en industri som inte är registrerad i foderanläggningsregistret bör foderföretagaren kontakta Jordbruksverket för besked om vad som gäller i deras fall. För att inte riskera problem med ansvarsfrågor bör foderföretagaren upplysa industrin om att deras biprodukter används som foder. Då kan industrin ta ställning till om de behöver ändra sina rutiner för att upprätthålla fodersäkerhet och spårbarhet.

Bedömningsvägledning

Foder 1 TV

	Mindre överträdelse	1	2	3
Allvar	Foder odlat av och införskaffat direkt från en primärproducent har använts trots att denne inte har registrerat sig på något vis. Det får inte finnas tecken på att detta medfört någon risk för folk- eller djurhälsan.	Råvaror, kompletterings- eller färdigfoder från oregistrerad eller icke godkänd anläggning har använts men det finns inga tecken på att detta medfört någon risk för folk- eller djurhälsan.	Råvaror, kompletterings- eller färdigfoder från oregistrerad eller icke godkänd anläggning har använts och det finns tecken på att detta medfört risk för folk- eller djurhälsan.	Råvaror, kompletterings- eller färdigfoder från oregistrerad eller icke godkänd anläggning har använts och det är uppenbart att detta medfört betydande risk för folk- eller djurhälsan.
Omfattning	Om allvarligheten bedöms som mindre bör detsamma gälla för omfattningen.	Högst 50 % av den egna djurbesättningen berörs.	Mer än 50 % av den egna djurbesättningen berörs, men ingen annan besättning.	Den egna djurbesättningen plus minst en annan besättning berörs.
Varaktighet	Om allvarligheten bedöms som mindre bör detsamma gälla för varaktigheten.	Förhållandet är tillfälligt och kan enkelt avhjälpas eller varaktigheten kan inte fastslås.	Bristerna har varat under en längre period men plan för avhjälpande åtgärd finns.	Bristerna har pågått under en längre period och verkar vara av permanent karaktär.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.6 i förordning (EG) nr 183/2005

Foderföretagare och jordbrukare skall endast införskaffa och använda foder från anläggningar som är registrerade och/eller godkända i enlighet med denna förordning.

6.2. Foder 2

Foderföretagaren följer bestämmelserna kring förbjudna råvaror.

Instruktion

Vid genomgång av anläggningen bör man observera om det finns indikationer på att förbjudna råvaror används vid utfodringen av djuren.

Kommentar

Det är inte tillåtet att utfodra djuren med till exempel impregnerat trä, inklusive sågspån och annat material som härrör från trä som är impregnerat, hushållssopor, förpackningar eller delar av förpackningar.

Bestämmelser

3 kap. 1 § i foderföreskriften (2006:81)

Det är inte tillåtet att som foderråvara släppa ut på marknaden eller använda följande:

- träck, urin samt separerat mag- och tarminnehåll,
- hudar som behandlats med kemiska beredningsämnen, inklusive avfall därav,
- frön och annat uppförkningsmaterial som, efter skörd, genomgått särskild behandling med växtskyddsmedel samt alla biprodukter därav,
- trä, inklusive sågspån och annat material som härrör från trä som har behandlats med träskyddsmedel,
- fasta hushållssopor (avser inte matavfall) samt
- förpackningar och delar av förpackningar.

6.3. TSE 1 TV

Foderföretagaren följer bestämmelserna kring utfodring med animaliskt protein.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att

- det inte finns några tecken på att produktionsdjur utfodras med kött- och benmjöl eller annat otillåtet animaliskt protein,
- foder till idisslare och foder till andra produktionsdjur som innehåller animaliskt protein hålls åtskilda om det finns både idisslare och andra djur på gården, så att risken minimeras att idisslarna kommer åt animaliskt protein.

Kommentarer

Det krävs en särskild registrering hos Jordbruksverket för att få blanda i fiskmjöl, di/trikalciumfosfat, blodmjöl eller blodprodukter i foder. Har man idisslare på gården och använder/lagrar foder innehållande fiskmjöl, di/trikalciumfosfat, blodmjöl eller blodprodukter krävs det ett godkännande. Kontakta Jordbruksverkets enhet för foder och djurprodukter för att kontrollera detta. Det är förbjudet att *blanda* fiskmjöl och di/trikalciumfosfat i foder om idisslare finns på gården.

Bedömningsvägledning

TSE 1 TV

	Mindre överträdelse	1	2	3
Allvar		Foder till idisslare innehåller fiskmjöl.	Foder till andra produktionsdjur än idisslare innehåller förbjudet animaliskt protein.	Foder till idisslare innehåller förbjudet animaliskt protein.
Omfattning		Fodret innehåller mindre än 1 % animaliskt protein.	Innehåller mellan 1-5 % animaliskt protein.	Fodret innehåller mer än 5 % animaliskt protein.
Varaktighet		Fodret är använt i mindre än 1 månad.	Fodret är använt i mer än 1 månad men mindre än 6 månader.	Fodret är använt mer än 6 månader.

Bestämmelser

Artikel 7.1 i förordning (EG) nr 999/2001:

Det är förbjudet att utfodra idisslare med protein som härrör från däggdjur.

Artikel 7.2 i förordning (EG) nr 999/2001 i kombination med bilaga IV punkt 1:

Dessutom ska det förbud som avses i punkt 1 även gälla djur och animaliska produkter i enlighet med punkt 1 i bilaga IV.

Artikel 7.3 i förordning (EG) nr 999/2001 i kombination med bilaga IV punkt 2:

Punkterna 1 och 2 skall tillämpas utan att det påverkar tillämpningen av punkt 2 i bilaga IV.

Bilaga IV punkt 1:

Utvidgning av det förbud som föreskrivs i artikel 7.1

Det förbud som föreskrift i artikel 7.1 skall utvidgas till att omfatta utfodring

- a) av produktionsdjur, med undantag för utfodring av köttätande pälsproducerandedjur, med
 - i) bearbetat animaliskt protein,
 - ii) gelatin från idisslare,
 - iii) blodprodukter,
 - iv) hydrolyserat protein,
 - v) dikalciumfosfat och trikaliumfosfat av animaliskt ursprung (dikalciumfosfat och trikaliumfosfat),
 - vi) foder som innehåller sådant protein som anges i punkterna i–v,
- b) av idisslare med animaliskt protein och foder som innehåller sådant protein.

Bilaga IV punkt 2:

Undantag från de förbud som föreskrivs i artikel 7.1 och 7.2 och särskilda villkor för tillämpningen av sådana undantag

A. Förbudet i artikel 7.1 och 7.2 skall inte tillämpas på följande:

- a) Utfodring av produktionsdjur med de proteiner som avses i punkterna i, ii, iii och iv och med foder som härrör från sådana proteiner:
 - i) Mjölk, mjölkbaserade produkter och råmjölk.
 - ii) Ägg och äggprodukter.
 - iii) Gelatin som härrör från andra djur än idisslare.
 - iv) Hydrolyserat protein som framställts av delar av andra djur än idisslare och från hudar av idisslare.
- b) Utfodring av icke-idisslande produktionsdjur med de proteiner som avses i punkterna i, ii och iii och med foder som härrör från sådana proteiner:
 - i) Fiskmjöl, enligt villkoren i punkt B.
 - ii) Dikalciumfosfat och trikalciumfosfat, enligt villkoren i punkt C.
 - iii) Blodprodukter som härrör från andra djur än idisslare, enligt villkoren i punkt D.
- c) Utfodring av fisk med blodmjöl som härrör från andra djur än idisslare, enligt villkoren i punkt D.
- d) Efter påvisande av benbalkar (*spiculae*) får utfodring av produktionsdjur med rotsaker och foder som innehåller sådana produkter tillåtas av medlemsstaterna på grundval av en gynnsam riskbedömning. Vid riskbedömningen skall man beakta åtminstone mängden och den tänkbara smittkällan samt sändningens destinationsort.
- e) utfodring av icke avvanda idisslande produktionsdjur med fiskmjöl i enlighet med villkoren som fastställs i punkt BA.

6.4. Foder 3 TV

De fodertillsatser eller förblandningar som foderföretagaren använder är godkända och används till rätt djurslag.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera stickprovsvis att använda fodertillsatser finns med på EU-kommissionens lista över godkända fodertillsatser, www.jordbruksverket.se, klicka vidare på Djur / Foder / Godkända tillsatser/Godkända tillsatser inom EU (kolumn till höger).

Kommentar

Denna kontrollpunkt är endast aktuell hos foderföretagare som använder fodertillsatser eller förblandningar vid blandning av foder till de egna djuren. Titta på följesedlar och burkar, flaskor eller annat foderemballage som innehåller fodertillsatser. Exempel på fodertillsatser är vitaminer (ADE-vitamin), spårämnen (t.ex. selen), probiotika, koccidiostatika och färgämnen. En förblandning är blandning av fodertillsatser som inte är avsedda att utfodras direkt i krubban utan de ska blandas in i fodret vid tillverkningen. Vanligt mineralfoder och olika kompletteringsfoder/tillskottsfoder som t.ex. nötkoncentrat är varken fodertillsats eller förblandningar. Ensileringsmedel är definitionsmässigt en fodertillsats, men är undantaget från detaljkraven i bilaga II till foderhygienförordningen 183/2005. Vid funderingar om fodret klassas som en tillsats, kontakta enheten för foder och djurprodukter.
OBS! Enskilda fodertillsatser kan vara godkända till enbart vissa djurslag!

Bedömningsvägledning

Foder 3 TV

	Mindre överträdelser	1	2	3
Allvar	Ej aktuellt	För djurslaget icke godkänd fodertillsats eller förblandning har använts men det finns inga tecken på att detta medfört någon risk för folk- eller djurhälsan.	För djurslaget icke godkänd fodertillsats eller förblandning har använts och det finns tecken på att detta medfört risk för folk- eller djurhälsan.	För djurslaget icke godkänd fodertillsats eller förblandning har använts och det är uppenbart att detta medfört betydande risk för folk- eller djurhälsan.
Omfattning	Ej aktuellt	Högst 50 % av den egna djurbesättningen berörs.	Mer än 50 % av den egna djurbesättningen berörs, men ingen annan besättning.	Den egna djurbesättningen plus minst en annan besättning berörs.
Varaktighet	Ej aktuellt	Förhållandet är tillfälligt och kan enkelt avhjälpas eller varaktigheten kan inte fastslås	Bristerna har varat under en längre period men plan för avhjälpande åtgärd finns	Bristerna har pågått under en längre period och verkar vara av permanent karaktär

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Bilaga I del A punkt 4j i förordning (EG) nr 852/2004:

4. Livsmedelsföretagare skall vid uppfödning, slakt eller jakt av djur eller vid produktion av primärprodukter av animaliskt ursprung vidta följande adekvata åtgärder när så är lämpligt:
j) Använda fodertillsatser och veterinärmedicinska preparat på ett korrekt sätt, enligt kraven i tillämplig lagstiftning.

Med ”tillämplig lagstiftning” avses i detta fall bl.a. *artikel 3.1 i förordning (EG) nr 1831/2003:*

1. Fodertillsatser får endast släppas ut på marknaden, bearbetas eller användas om de
 - a) har godkänts med stöd av denna förordning,
 - b) uppfyller de villkor för användning som fastställs i denna förordning, inbegripet de allmänna villkoren i bilaga IV, såvida inte annat föreskrivs i godkännandet eller i godkännandet av substansen, och
 - c) uppfyller de villkor för märkning som fastställs i denna förordning.

6.5. Foder 4

Foderföretagaren har rutiner, utrustning och lokaler för att undvika att fodret kontamineras och förstörs.

Instruktion

Kontrollera att det vid skörd och lagring av foder används metoder som i så stor utsträckning som möjligt förhindrar kontaminering och försämring av fodrets hygieniska kvalitet. Kontrollera även att gödningsmedel och betat utsäde hanteras åtskilt från fodret för att undvika sammanblandning. Gå igenom journaler och se vilka åtgärder som görs för att hindra skadedjuren från att kontaminera fodret. Kontrollera om det finns möjligheter och rutiner för rengöring av lokaler och utrustning.

Kommentar

Grundläggande är att foder snabbt torkas/konserveras efter skörd och att stabila lagringsförhållanden bibehålls. En riskfull hantering är om fodret lagras under ”bar himmel”, till exempel så är det inte lämpligt att halm som försämrats i hygienisk kvalitet t.ex. ”synligt mögel” pga. att det lagrats under ”bar himmel” användas som foder eller strö. Gödningsmedel och betat utsäde ska hanteras åtskilt från foder för att undvika sammanblandning. Åtskilt innebär i detta sammanhang inte att säckad vara eller förvaringssilos måste finnas i olika lokaler men tydligt separerade ifrån varandra. En risk kan vara att djuren har tillgång till lager/säckar med gödningsmedel eller betat utsäde.

Möjligheten för skadedjur att kontaminera foder ska begränsas med adekvata metoder (stängas ute, bekämpning). Även t.ex. katter som används för att hålla rått/musbeståndet på en hanterlig nivå kan vara ett skadedjur vid t.ex. planlagring av spannmål (fekalier). Hygienförordningen kräver journaler (t.ex. avtal med skadedjursbekämpningsföretag) dvs. skriftlig dokumentation över ”all förekomst av skadedjur eller sjukdomar som kan påverka säkerheten hos primärproduktion”. Det är rimligt att dessa journaler innehåller uppgifter avseende:

- vilka skadedjur som utgör problem på den aktuella anläggningen,
- vidtagna åtgärder för att minimera problemet, t.ex. råttbekämpning, utestängande av fåglar etc. samt
- uppföljning av vidtagna åtgärder.

Anmärkning ska ges om företaget saknar (enkla) journaler avseende hanteringen av skadedjur samt vid uppenbara problem med skadedjur, dvs. påtagliga rika spår av gnagare/fåglar/insekter.

Ett av grundkraven för att bibehålla en god hygienisk kvalitet är att möjligheter och rutiner för rengöring av lokaler och utrustning finns. Företagaren ska på ett tydligt sätt kunna förklara hur rengöringen är planerad och i praktiken går till för olika moment. Företag som enbart har betesmark omfattas inte av denna kontrollpunkt.

Det finns obligatoriska salmonellaprogram för fjäderfä och ett antal reglerade ”frivilliga” program för nötkreatur och svin. Det är att rekommendera att företagen är anslutna till något kontrollprogram för salmonella men kan med nuvarande lagstiftning inte krävas. Observera att detta inte innebär att företagen saknar skyldigheter att undvika kontaminering/spridning av

t.ex. salmonella. Företag som inte är anslutna bör granskas extra noga avseende hygien, ordning och reda.

Observera bruket av djupströbädd där djuren ofta konsumerar en del av strömaterialet och en minimal användning av strö kan orsaka en ogynnsam miljö ur smittspridningssynpunkt. Strö betraktas inte som foder då det inte är avsett för utfodring av djur.

Bestämmelser

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I:

När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- a) transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- b) transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- c) blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Artikel 5.5 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga III :

Jordbrukaren skall följa de bestämmelser i bilaga III vid utfodring av livsmedelsproducerande djur.

Artikel 2.4 i förordning (EG) nr 178/2002:

Foder: alla ämnen eller produkter, inbegripet tillsatser, och oberoende av om de är bearbetade, delvis bearbetade eller obearbetade, som är avsedda för utfodring av djur.

6.6. Foder 5

Läkemedel och foder som innehåller läkemedel hanteras på ett säkert sätt.

Instruktion

Kontrollera att läkemedel

- förvaras avskilt från foder
- hanteras på ett sådant sätt att fodersäkerheten inte riskeras

Kontrollera att foder som innehåller läkemedel

- förvaras avskilt från foder som inte innehåller läkemedel
- hanteras på ett sådant sätt att fodersäkerheten inte riskeras

Kommentar

Läkemedel ska förvaras i lämpliga utrymmen/skåp som kan låsas och djuren ska inte kunna komma åt lager/säckar med foder som innehåller läkemedel. Observera att koccidiostatika och histomonostatika inte är läkemedel men fodertillsatser med likartad verkan. Inget formellt krav finns att dessa produkter ska förvaras inlåsta. Läkemedel ska däremot förvaras så att de inte oavsiktligt kan hamna i fodret eller så att djuren kan komma åt preparaten. Dessa typer av produkter återfinns främst hos fjäderfäproducenter och i viss mån hos pälsdjursuppfödare.

Anmärkning ges om läkemedel eller foder som innehåller läkemedel inte tydligt förvaras åtskilt från foder som inte innehåller läkemedel, samt om brukaren blandar läkemedel i fodret utan att ha ett godkännande från Jordbruksverket. För att blanda läkemedel en enstaka gång

på veterinär förskrivning, via vattnet eller genom att strö läkemedel direkt i trägen så krävs det inget godkännande. Dessa förfaranden ska dock ske på veterinärens ansvar.

Kontakta Jordbruksverkets enhet för foder och djurprodukter för att kontrollera om foderföretagaren har ett godkännande för denna typ av verksamhet.

Bestämmelser

3 kap. 4 § i foderföreskriften (2006:81)

Läkemedel som är avsedd att ingå i foderblandningar ska lagras på ett sådant sätt att de är lätta att identifiera och så att sammanblandning undviks med fodertillsatser, förblandningar eller foder som innehåller läkemedel. De ska lagras i lämpliga utrymmen som kan låsas och som är avsedda för lagring av sådana varor.

Bilaga III i förordning (EG) nr 183/2005, Utfodring 1 och 2:

1. Lagring

Foder skall lagras separat från kemikalier och andra produkter som är förbjudna i djurfoder. Lagerområden och behållare skall hållas rena och torra, och vid behov skall lämpliga kontrollåtgärder vidtas för att bekämpa skadedjur. Lagerområdena och behållarna skall rengöras regelbundet för att undvika onödig korskontaminering. Utsäde skall lagras på rätt sätt och så att det är utom räckhåll för djur. Om de är avsedda för olika kategorier av djur skall såväl foder som innehåller läkemedel som foder som inte innehåller läkemedel lagras så att risken för att de ges till djur som de inte är avsedda för minskas.

2. Distribution

Jordbruksföretagets system för distribution av foder skall garantera att rätt foder skickas till rätt destination. Vid distribution och utfodring skall foder hanteras på ett sätt som garanterar att kontaminering inte sprids från kontaminerade lagerområden och genom kontaminerad utrustning. Foder som inte innehåller läkemedel skall hanteras separat från foder som innehåller läkemedel för att förhindra kontaminering. Transportfordon och utfodringsutrustning på jordbruksföretaget skall rengöras regelbundet, särskilt om de används för att leverera och distribuera foder som innehåller läkemedel.

6.7. Foder 6 TV

Farliga ämnen förvaras och hanteras så att kontaminering av foder förhindras.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att farliga ämnen (t.ex. växtskyddsmedel, betat utsäde, gödselmedel, starka syror och baser, rengöringsmedel, diesel, bensin, råttgift)

- förvaras avskilt från foder,
- hanteras på ett sådant sätt att inte fodersäkerheten riskeras.

Kommentar

Titta i lokaler för förvaring av spannmål, grovfoder, koncentrat, mineralfoder etc. Farliga ämnen bör förvaras i separat, avgränsat utrymme eller åtminstone på sådant sätt att slutna förpackningar eller förvaringssilos gör att fodret inte kommer i direkt kontakt med farliga

ämnen. Flaskor, burkar, dunkar bör vara ordentligt märkta så att det framgår vad de innehåller och om innehållet är giftigt, frätande, explosivt etc.

Kontaminering av foder kan uppstå t.ex. vid bristfällig rengöring av maskiner, utrustning och fordon som används både till foder och farliga ämnen. Förvaring och hantering får inte vara sådan att djuren har tillgång till lager/säckar med gödningsmedel, betat utsäde eller andra farliga ämne.

Bedömningsvägledning

Foder 6 TV

	Mindre överträdelser	1	2	3
Allvar	Farliga ämnen förvaras eller hanteras tillsammans med foder, men inget av fodret är använt.	Farliga ämnen förvaras eller hanteras i samma utrymme som fodret	Farliga ämnen förvaras eller hanteras tillsammans med fodret	Fodret innehåller farliga ämnen.
Omfattning	Farliga ämnen förvaras eller hanteras tillsammans med foder, men inget av fodret är använt.	Något enstaka djur på gården har utsatts för risk att få i sig kontaminerat foder	Flera djur (där ämnet kan lagras i djuret) på gården har utsatts för risk att få i sig kontaminerat foder	Flera djur (där ämnet kan återfinnas i mjölk- eller ägg) på gården har utsatts för risk att få i sig kontaminerat foder
Varaktighet	Farliga ämnen förvaras eller hanteras tillsammans med foder, men inget av fodret är använt.	Fodret är använt i mindre än en vecka	Fodret är använt i minst en vecka men mindre än 6 månader	Fodret är använt i 6 månader eller mer

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4e) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
 - transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
 - blandning av foder utslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering,
- skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A avsnitt I. 4e):

Vid behov skall foderföretagare vidta adekvata åtgärder i synnerhet för att lagra och hantera avfall och farliga ämnen separat och på ett säkert sätt så att kontaminering förhindras.

6.8. Foder 7 TV

Avfall förvaras och hanteras så att kontaminering av foder förhindras.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att avfall (t.ex. förbrukade förpackningar, säckar från betat utsäde, ensilageplast, kasserat foder, använda balsnören, matrester, döda skadedjur, spillolja, glas, använda filter etc.)

- förvaras avskilt från foder,
- hanteras på ett sådant sätt att inte fodersäkerheten riskeras.

Kommentar

Titta på gårdens avfallshantering, inklusive omhändertagande av döda skadedjur (råttor, möss etc.). Kontaminering av foder kan uppstå t.ex. vid bristfällig hantering av krossat glas och lysrör, bortforsling av avfall, tömning av soptunnor, rengöring av maskiner och transportutrustning som används både för avfall och för foder. Avskilt behöver i detta sammanhang inte betyda förvaring i skilda lokaler, men att den avskilda förvaringen ska leda till att en tydlig separation finns mellan foder och avfall.

Bedömningsvägledning

Foder 7 TV

	Mindre överträdelser	1	2	3
Allvar	Avfallet hanteras tillsammans med fodret men inget av fodret är använt.	Avfallet hanteras tillsammans med fodret.	Avfallet förvaras tillsammans med fodret.	Fodret innehåller oönskade eller förbjudna ämnen.
Omfattning	Avfallet hanteras tillsammans med fodret, men inget av fodret är använt.	Enstaka djur på gården har utsatts för risk att få i sig kontaminerat foder.	Några djur på gården har utsatts för risk att få i sig kontaminerat foder.	Alla djuren på gården har utsatts för risk att få i sig kontaminerat foder.
Varaktighet	Avfallet hanteras tillsammans med fodret, men inget av fodret är använt.	Fodret är använt i mindre än 1 vecka.	Fodret är använt i minst 1 vecka men under 6 månader.	Fodret är använt i 6 månader eller mer.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4e) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- a) transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- b) transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- c) blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering,

skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A avsnitt I. 4e):
 Vid behov skall foderföretagare vidta adekvata åtgärder i synnerhet för att lagra och hantera avfall och farliga ämnen separat och på ett säkert sätt så att kontaminering förhindras.

6.9. Foder 8 TV

Foderföretagaren tar hänsyn till resultat från relevanta analyser från provtagning på råvaror eller annan provtagning som kan vara relevant för fodersäkerheten.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att eventuella för fodersäkerheten relevanta analysresultat beaktas i verksamheten.

Kommentar

Det är inget tvärvillkor att ta prover och göra analyser. Om inga analyser utförts är denna kontrollpunkt "Ej aktuell". Titta på ifall provsvaren är signerade och vilka de noterade åtgärderna är. "Ingen åtgärd" eller "OK" kan var en mycket relevant notering. Exempel på analysresultat som definitivt tyder på olämpligt foder är förekomst av dioxin, salmonella och mykotoxiner.

Bedömningsvägledning

Foder 8 TV

	Mindre överträdelser	1	2	3
Allvar		Relevanta analysresultat finns, producenten har inte beaktat dem men det finns inga tecken på att detta medfört någon risk för folk- eller djurhälsan.	Relevanta analysresultat finns, producenten har inte beaktat dem och det finns tecken på att detta medfört risk för folk- eller djurhälsan.	Relevanta analysresultat finns, producenten har inte beaktat dem och det är uppenbart att detta medfört betydande risk för folk- eller djurhälsan.
Omfattning		Högst 50 % av den egna djurbesättningen berörs.	Mer än 50 % av den egna djurbesättningen berörs, men ingen annan besättning.	Den egna djurbesättningen plus minst en annan besättning berörs.
Varaktighet		Förhållandet är	Bristerna har	Bristerna har

		tillfälligt och kan enkelt avhjälpas eller varaktigheten kan inte fastslås.	varat under en längre period men plan för avhjälpande åtgärd finns.	pågått under en längre period och verkar vara av permanent karaktär.
--	--	---	---	--

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt I.4g) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- a) transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- b) transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- c) blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A artikel I.4g

Vid behov skall foderföretagare vidta adekvata åtgärder i synnerhet för att beakta resultaten av alla relevanta analyser som utförts på prover från primärprodukter eller andra prover av betydelse för fodersäkerhet.

6.10. Foder 9 TV

Foderföretagarens dokumentation omfattar uppgifter om användningen av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att

- dokumentationen av eventuell växtskyddsmedelsanvändning innehåller uppgifter om
 - o typ av preparat,
 - o datum för bekämpning,
 - o vem som utförde den och
 - o vilken gröda det gällde.
- eventuell användning av bekämpningsmedel (t.ex. råttgift) är dokumenterad (preparat, plats, datum, vem som utfört bekämpningen).

Kommentar

Titta på senaste säsongens sprutjournal och dokumentation av t.ex. skadedjursbekämpning. Den som sprutar själv ska föra sprutjournal med all nödvändig information. Om man anlitar t.ex. en granne, maskinstation eller skadedjursbekämpningsföretag ska ändå relevant dokumentation finnas tillgänglig (eller gå att skaffa fram för kontroll inom rimlig tid, förslagsvis högst ett par veckor).

Om inga växtskyddsmedel eller bekämpningsmedel används i jordbruksverksamheten behövs ingen dokumentation. I så fall ska "Ej aktuellt" markeras.

Bedömningsvägledning

Foder 9 TV

	Mindre överträdelse	1	2	3
Allvar		Enstaka brister i dokumentationen, oklar spårbarhet (ej uppenbara misstag)	Flera olika brister i dokumentationen, konsekvent utelämnad uppgift	Dokumentationen saknas helt eller är konsekvent (medvetet) felaktig
Omfattning		Några få ställen i verksamheten	Flera ställen i verksamheten	Hela verksamheten
Varaktighet		Kortvarigt 1-2 veckor	Upp till 3 månader	Längre än 6 månader, kontinuerligt

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2a) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A artikel II.2a:

Foderföretagare måste särskilt föra journal över all användning av växtskydds- och bekämpningsmedel.

6.11. Foder 10 TV

Foderföretagarens dokumentation omfattar uppgifter om användningen av genetiskt modifierat utsäde.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att eventuell användning av genmodifierat utsäde finns dokumenterad.

Kommentar

Titta på frakt- och följesedlar. Fråga om GMO-utsäde används. Om foderföretaget levererar spannmål eller oljevaxter är det av stor vikt att traditionella grödor och grödor odlade med GMO-utsäde inte sammanblandas.

Bedömningsvägledning

Foder 10 TV

	Mindre överträdelse	1	2	3
Allvar		Enstaka brister i dokumentationen, oklar spårbarhet (ej uppenbara misstag)	Flera olika brister i dokumentationen, konsekvent utelämnad uppgift	Dokumentationen saknas helt eller är konsekvent (medvetet) felaktig
Omfattning		Några få ställen i verksamheten	Flera ställen i verksamheten	Hela verksamheten
Varaktighet		Kortvarigt 1-2 veckor	Upp till 3 månader	Längre än 6 månader, kontinuerligt

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2b) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A artikel II.2b

Foderföretagare måste särskilt föra journal över användning av genetiskt modifierat utsäde.

6.12. Foder 11 TV

Foderföretagarens dokumentation omfattar uppgifter om införskaffat foder (från, vad, när, kvantitet).

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att dokumentationen om införskaffat foder omfattar uppgifter om

- varifrån fodret kommer (leverantör),
- datum då fodret kom till foderföretagaren,
- vad det är för typ av foder,
- kvantitet av erhållen vara.

Kommentar

Det spelar ingen roll om man köpt foder, bytt till sig det eller fått det gratis, dokumentationskraven gäller oavsett på vilka villkor man har införskaffat fodret från någon annan.

Titta stickprovsvís på t.ex. fakturor, frakt- eller följesedlar över inköpt foder samt motsvarande dokumentation över foder som införskaffats från grannar eller andra foderföretagare. Det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med t.ex. följesedlar eller fakturor om ovanstående uppgifter framgår av denna dokumentation.

Bedömningsvägledning

Foder 11 TV

	Mindre överträdelse	1	2	3
Allvar		Enstaka brister i dokumentationen, oklar spårbarhet (ej uppenbara misstag).	Flera olika brister i dokumentationen, konsekvent utelämnad uppgift.	Dokumentationen saknas helt eller är konsekvent (medvetet) felaktig.
Omfattning		Några få ställen i verksamheten.	Flera ställen i verksamheten.	Hela verksamheten.
Varaktighet		Kortvarigt 1-2 veckor.	Upp till 3 månader.	Längre än 6 månader, kontinuerligt.

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2e) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A artikel II.2e

Foderföretagare måste särskilt föra journal över varje sändning, varifrån det kommer och i vilken mängd, samt vid varje leverans, vart det sålts och i vilken mängd.

6.13. Foder 12 TV

Foderföretagarens dokumentation omfattar uppgifter om avyttrat foder (till, vad, när, kvantitet).

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Kontrollera att dokumentationen om avyttrat foder omfattar uppgifter om

- till vem fodret har levererats,
- datum då fodret har levererats,

- vad det är för typ av foder,
- kvantitet av levererad vara.

Kommentar

Det spelar ingen roll om man sålt foder, bytt bort det eller skänkt bort det, dokumentationskraven gäller oavsett på vilka villkor man har levererat fodret till någon annan.

Titta stickprovsvis på t.ex. fakturor, frakt- eller leveranssedlar över avyttrat foder. Det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med t.ex. leveranssedlar eller fakturor om ovanstående uppgifter framgår.

Bedömningsvägledning

Foder 12 TV

	Mindre överträdelse	1	2	3
Allvar		Enstaka brister i dokumentationen, oklar spårbarhet (ej uppenbara misstag)	Flera olika brister i dokumentationen, konsekvent utelämnad uppgift	Dokumentationen saknas helt eller är konsekvent (medvetet) felaktig
Omfattning		Några få ställen i verksamheten	Flera ställen i verksamheten	Hela verksamheten
Varaktighet		Kortvarigt 1-2 veckor	Upp till 3 månader	Längre än 6 månader, kontinuerligt

Bestämmelser som utgör tvärvillkor

Artikel 5.1 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga I del A avsnitt II.2e) i samma förordning

Artikel 5.1: När det gäller verksamhet inom primärproduktion av foder och följande därmed sammanhängande verksamhet såsom

- transport, lagring och hantering av primärprodukter på produktionsplatsen,
- transport för att leverera primärprodukter från produktionsplatsen till en anläggning,
- blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen utan användning av tillsatser eller förblandningar av tillsatser med undantag för tillsatser vid ensilering, skall foderföretagare följa bestämmelserna i bilaga I, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga I del A artikel II.2e:

Foderföretagare måste särskilt föra journal över vid varje sändning, varifrån det kommer och i vilken mängd, samt vid varje leverans, vart det sålts och i vilken mängd.

6.14. Kompletterande frågor för foderföretagare som ska följa relevanta delar av bilaga II i foderhygienförordningen

Även foderföretagare i primärproduktionen kan behöva följa lagstiftningen i foderhygienförordningens bilaga II. Först och främst så riktar sig bilaga II till foderindustrier och det är endast bestämmelse som är relevanta för den aktuella verksamheten som är tillämpliga på foderföretagare i primärproduktionen. De foderföretagare som berörs är bland annat de som blandar fodertillsatser eller förblandningar som innehåller tillsatser i foder för användning enbart i den egna djurhållningen, de som blandar foder för vidare försäljning eller de som säljer vidare inköpt foder.

6.15. Foder 13 TV

Foderföretagaren använder endast fodertillsatser eller förblandningar från foderanläggningar som är registrerade eller godkända.

Denna fråga utgör tvärvillkor och ska därför kontrolleras enligt följande instruktion vid en tvärvillkorskontroll.

Instruktion

Vid tveksamhet, t.ex. om fodertillsatser eller förblandningar har köpts in i bristfälligt märkta förpackningar eller av annat skäl kan antas komma från icke registrerat foderföretag. Kontrollera att foderföretagets foderanläggning finns med på Jordbruksverkets lista över registrerade och godkända foderanläggningar: Detta finns att hitta på www.jordbruksverket.se, klicka vidare på Djur/ Foder/ Godkända och registrerade anläggningar/Godkända och registrerade anläggningar i Sverige (kolumnen till höger). Där finns även länkar till andra EU-länders förteckningar.

Kommentar

Utgå från att inköpta fodertillsatser eller förblandningar i tydligt märkta förpackningar från välkända tillverkare och leverantörer uppfyller kravet.

Bedömningsvägledning

Foder 13 TV

	Mindre överträdelser	1	2	3
Allvar	Ej aktuellt	Fodertillsats eller förblandning från oregistrerad eller icke godkänd anläggning har använts men det finns inga tecken på att detta medfört någon risk för folk- eller djurhälsan.	Fodertillsats eller förblandning från oregistrerad eller icke godkänd anläggning har använts och det finns tecken på att detta medfört risk för folk- eller djurhälsan.	Fodertillsats eller förblandning från oregistrerad eller icke godkänd anläggning har använts och det är uppenbart att detta medfört betydande risk för folk- eller djurhälsan.

Omfattning	Ej aktuellt	Högst 50 % av den egna djurbesättningen berörs.	Mer än 50 % av den egna djurbesättningen berörs, men ingen annan besättning.	Den egna djurbesättningen plus minst en annan besättning berörs.
Varaktighet	Ej aktuellt	Förhållandet är tillfälligt och kan enkelt avhjälpas eller varaktigheten kan inte fastslås	Bristerna har varat under en längre period men plan för avhjälpande åtgärd finns	Bristerna har pågått under en längre period och verkar vara av permanent karaktär

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Artikel 5.6 i förordning (EG) nr 183/2005

Foderföretagare och jordbrukare skall endast införskaffa och använda foder från anläggningar som är registrerade och/eller godkända i enlighet med denna förordning.

6.16. Foder 14

Användningen av fodertillsatser eller förblandningar dokumenteras.

Instruktion

Kontrollera att dokumentationen om införskaffade fodertillsatser eller förblandningar omfattar uppgifter om

- varifrån fodertillsatsen eller förblandningen kommer (leverantör),
- datum då fodertillsatsen eller förblandningen kom till foderföretagaren,
- vad det är för typ av fodertillsats eller förblandning,
- kvantitet av erhållen vara,
- i vilken foderblandning har fodertillsatsen och förblandningen använts.

Kommentar

Det spelar ingen roll om man köpt fodertillsatsen eller förblandningen, bytt till sig det eller fått det gratis, dokumentationskraven gäller oavsett på vilka villkor man har införskaffat fodertillsatsen eller förblandningen från någon annan.

Titta stickprovsvis på t.ex. fakturor, frakt- eller följesedlar över inköpta fodertillsatsen eller förblandningen samt motsvarande dokumentation över fodertillsatsen eller förblandningen som införskaffats från grannar eller andra Foderföretagare. Det är inte rimligt att begära en separat lista eller databas. Det räcker med t.ex. följesedlar eller fakturor om ovanstående uppgifter framgår.

Det ska även i dokumentationen framgå i vilken foderblandning som fodertillsatsen eller förblandningen har använts.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga II avsnitt Journaler, 2.b.iv

Foderblandning:

- Namn på och adresser på tillverkare eller leverantörerna av tillsatser, förblandningar/eller typ och mängd av använd förblandning och, i förekomna fall, nummer på partiet.
- Foderblandningens typ, mängd och sammansättning.
- Typ och mängd av tillverkade foderråvaror eller foderblandningar, tillverkningsdatum och namn på och adress till köparen (t.ex. jordbrukare, andra foderföretagare).

6.17. Foder 15

Lokaler och utrustning är anpassade för ändamålet.

Instruktion

Kontrollera att lokalernas och utrustningens, som används vid blandning av eget foder, utformning och storlek gör det möjligt att utföra rengöring och desinficering. Det ska i lokalen finnas adekvat belysning och avloppen ska vara utformade på ett sådant sätt att kontaminering av foder undviks. Kontrollera att exaktheten på vågarna, som används, regelbundet mäts och testas. Kontrollera att utrustningen som används vid blandning av foder tillverkar homogena blandningar. Fönster och övriga öppningar ska vara säkrade mot skadedjur och dörrar ska sluta tätt.

Kommentar

Bedömningar måste göras på plats utifrån synsättet att foder och foderhanteringen skall vara säker utifrån perspektivet säkert foder och säkra livsmedel. Renlighet, undvikande av fuktiga miljöer och låg dammnivå är viktiga kriterier för att bibehålla en god foderkvalitet dvs. rent och snyggt.

Vågarna som används ska vara lämpliga för de vikter som ska mätas och deras exakthet ska regelbundet mätas och testas. Detta ska finnas dokumenterat. Utrustningen som används vid blandning av foder ska vara anpassad till de volymer som blandas och ska klara av att tillverka homogena blandningar.

Lokalen som används vid blandning av eget foder ska vara säkrad mot skadedjur, fönster ska vid behov säkras och dörrar ska sluta tätt när de är stängda.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga II avsnitt Lokaler och utrustning:

Hela avsnitten omfattas av denna kontrollpunkt. Punkt 3 och 4 som berör frågor med bäring på korrekt dosering och homogenitet.

6.18. Foder 16

Om foderföretagaren har anställd personal:

- a) Företaget har en organisationsplan och skriftliga arbetsinstruktioner.
- b) Personalen har god kunskap om vilka risker som finns med verksamheten.

Instruktion

Kontrollera om det finns en organisationsplan, även i enkel form. Kontrollera även att det finns skriftliga arbetsinstruktioner. Personalen som till exempel blandar fodertillsatser och förblandningar som innehåller fodertillsatser i foder ska kunna redogöra för vilka risker som finns med verksamheten, till exempel att det finns en risk för kontaminering och att fodret kan förväxlas och ges till fel kategori djur.

Kommentar

Omfattande krav på dokumentation finns i regelverket, observera att detta inte kräver ”avhandlingar” utan dokumentationskraven kan oftast uppfyllas i ganska enkla former. Dokumentationen ska vara aktuell och uppdateras kontinuerligt vid behov. Datorbaserade system accepteras. Riskerna vid blandning av eget foder ska finnas nedskrivna, se fråga Foder 17.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II:

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga II avsnitt Personal:

Foderföretagen måste ha tillräckligt med personal som har de kunskaper och kvalifikationer som krävs för tillverkning av produkterna i fråga. En organisationsplan som i detalj anger den arbetsledande personalens kvalifikationer och ansvar ska upprättas och hållas tillgänglig för de behöriga myndigheterna som ansvarar för tillsynen. All personal måste få en tydlig och skriftlig information om sina arbetsuppgifter, ansvarsområden och befogenheter, särskilt i samband med förändringar, så att den önskade produktkvaliteten uppnås.

Bilaga II avsnitt Produktion, 2:

Foderföretagaren ska se till att de olika stegen i produktionen genomförs i enlighet med på förhand upprättade skriftliga anvisningar, vilka syftar till att definiera, kontrollera och styra kontrollen av tillverkningens kritiska moment.

6.19. Foder 17

Foderföretagaren har upprättat en skriftlig kvalitetskontrollplan.

Instruktion

Kontrollera om det finns skriftliga rutiner för att hantera de kritiska momenten i tillverkningen och hur riskerna hanteras.

Kommentar

Skriftliga rutiner för att hantera de kritiska momenten och hur riskerna hanteras skall upprättas. Observera att det inte räcker med att identifiera riskerna och genomföra en provtagning utan aktiva åtgärder ska vidtas för att minimera riskerna. Det ska även finnas en planering för vilka åtgärder som skall vidtas för om planen inte följs t.ex. felaktig inblandad halt av en tillsats. Kvalitetskontrollplanen ska givetvis vara anpassad till verksamhetens storlek.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II:

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga II avsnitt Kvalitetskontroll, 3:

En skriftlig kvalitetskontroll skall upprättas och genomföras, och den skall bland annat innefatta kontroll av de kritiska momenten i tillverkningsprocessen, på vilka sätt och hur ofta provtagning skall göras, vilka analysmetoder som tillämpas och hur ofta analyser görs,

efterlevnaden av specifikationerna – och vad som händer om specifikationerna inte efterlevs – från och med bearbetade råvaror till slutprodukt.

6.20. Foder 18

Foderföretagaren har ett system för provtagning och lagring av referensprover.

Instruktion

Kontrollera om det finns rutiner för att ta referensprover och att dessa lagras på ett sådant sätt att sammansättningen inte påverkas.

Kommentar

Provtagning av foder i olika led av produktionen ska genomföras i enlighet med provtagningsplanen för att det ska vara möjligt att spåra eventuella problem, vad som ska/bör kontrolleras utöver näringsparametrar fastslås i riskanalysen. Proverna ska finnas tillgängliga så länge som anses lämpligt beroende på fodrets användningsområde.

Denna fråga gäller endast för de foderföretagare som säljer foder, frågan är inte relevant för beten.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II:

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga II avsnitt Kvalitetskontroll:

För att säkerställa spårbarheten skall tillverkaren dokumentera de råvaror som använts i slutprodukten. Dokumentationen skall finnas tillgänglig för de behöriga myndigheterna under en lämplig tidsperiod beroende på den användning för vilken produkterna släpps ut på marknaden. Från ingredienserna och från varje parti av produkter som tillverkas och släpps ut på marknaden eller (vid kontinuerlig produktion) från varje definierad del av produktionen skall dessutom prover tas i tillräcklig mängd, enligt ett förfarande som tillverkaren angivit på förhand, och bevaras för att säkerställa spårning (regelbundet om det gäller tillverkning uteslutande för tillverkarens egna behov). Proverna skall förseglas och märkas så att de lätt kan identifieras. De skall bevaras under sådana lagringsförhållanden att onormala förändringar av provets sammansättning eller försämring förhindras. Proverna skall finnas tillgängliga för de behöriga myndigheterna så länge som anses lämpligt beroende på den användning för vilken fodret släpps ut på marknaden. När det gäller djurfoder för icke livsmedelsproducerande djur behöver tillverkaren av djurfodret endast behålla prover tagna på den färdiga produkten.

6.21. Foder 19

Foderföretagaren har ett system för att spåra levererat foder samt ett reklamationssystem.

Instruktion

Kontrollera så att det finns ett system för att kunna spåra upp ett levererat foder. Det ska även finnas ett system för registrering och behandling av reklamationer.

Kommentar

För företag som säljer foder är detta ett krav och anmärkning ges om dokumentationen saknas.

Bestämmelser

Artikel 5.2 i förordning (EG) nr 183/2005 i kombination med bilaga II:

När det gäller annan verksamhet än den som avses i punkt 1, inklusive blandning av foder uteslutande avsedd för den egna djurhållningen vid användning av tillsatser och förblandningar av tillsatser med undantag av tillsatser vid ensilering, skall foderföretagaren följa bestämmelserna i bilaga II, om dessa är relevanta för verksamheten.

Bilaga II avsnitt Reklamationer och återkallande av produkter:

1. Foderföretagarna skall upprätta ett system för registrering och behandling av reklamationer.
2. De skall, om det visar sig vara nödvändigt, upprätta ett system för ett snabbt återkallande av produkter som gått ut i distributionsledet. Foderföretagarna skall genom skriftliga förfaranden precisera vad som händer med återkallade produkter, och dessa skall bedömas på nytt genom kvalitetskontroll innan de släpps ut på marknaden igen.

7. Åtgärder vid bristande efterlevnad

7.1. Åtgärder vid bristande efterlevnad

Att länsstyrelsen ska vidta åtgärder när bristande efterlevnad av foderlagstiftningen uppmärksammas framgår av lagstiftningen. Länsstyrelsen ska genom rådgivning, information och på annat sätt underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter enligt lagstiftningen (13 § foderlagen). Länsstyrelsen som utövar offentlig kontroll verka för att överträdelser av lagen, av de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen eller de EG-bestämmelser som kompletteras av lagen beivras (paragraf 14 i foderlagen (2006:805)).

Kontrollmyndigheten får enligt foderlagen:

- meddela föreläggande och förbud (23 §)
- förena föreläggande och förbud med vite (24 §)
- besluta om rättelse på foderföretagarens bekostnad (26 §)

7.2. Kommunicering

Innan myndigheten kan besluta om föreläggande eller förbud alternativt besluta om andra åtgärder ska s.k. kommunicering ha skett. Detta innebär att foderföretagaren ska ha fått ta del av uppgifter av betydelse för ärendet samt möjlighet att yttra sig. Foderföretagaren ska alltså i normalfallet underättas om innehållet i de handlingar som har betydelse i ärendet, till exempel kontrollrapporten, eventuella analysresultat och dylikt. I undantagsfall finns dock skäl att göra avsteg från principen om kommunicering. Så kan vara fallet exempelvis om avgörandet inte kan skjutas upp eller om det kan befaras att det annars skulle bli avsevärt svårare att genomföra beslutet i ärendet.

7.3. Adressat

Ett beslut ska vara riktat till en eller flera namngivna fysiska eller juridiska personer (adressater). Det är viktigt att man kontrollerar om denna är en enskild firma (fysisk person) eller bolag eller förening (juridisk person).

7.4. Omedelbar verkställighet och inhibition

Huvudregeln inom förvaltningsrätten är att den enskilde har rätt att få ett myndighetsbeslut prövat i högre instans. Enligt 33 § foderlagen får myndigheten bestämma att dess beslut ska gälla omedelbart. Om ett beslut förenas med ett sådant förordnande gäller beslutet även om det överklagas.

Den som vill överklaga ett beslut som enligt 33 § foderlagen gäller omedelbart kan samtidigt med överklagandet begära att överinstansen beslutar om inhibition, dvs. ett beslut om att det aktuella beslutet tillsvidare, i väntan på slutligt avgörande, inte ska gälla.

7.5. Proportionalitetsprincipen

När kontrollmyndigheten överväger att vidta åtgärder mot en foderföretagare är det viktigt att beakta proportionalitetsprincipen. Principen innebär att nackdelarna som beslutet medför för den enskilde inte får vara större än nyttan för det allmänna. Myndigheten får inte heller använda sig av hårdare metoder än som behövs för att uppnå det önskade resultatet.

7.6. Föreläggande och förbud

Förelägganden och förbud är de främsta administrativa sanktionsmedlen som står till buds för kontrollmyndigheten när uppföljningen av upptäckta brister visar att de inte åtgärdats eller har åtgärdats på ett otillfredsställande sätt (23 § foderlagen).

Ett föreläggande eller förbud består alltid av ett krav som anger vad mottagaren ska göra eller avstå från att göra. Det är viktigt att innehållet i denna del är så tydlig som möjligt. Vidare ska man ange en tidpunkt för när förpliktelsen senast ska vara uppfylld respektive när förbudet börjar gälla.

Ett föreläggande eller förbud måste vara formulerat så tydligt att mottagaren inte kan missförstå vad som krävs av honom/henne.

Att man ska skriva tydligt vad som förväntas av foderföretagaren får inte tolkas som att man alltid ska ange exakt hur bristerna ska avhjälpas. Av beslutet ska framgå vilken brist som ska åtgärdas och vilket resultat som förväntas av åtgärden, men inte vägen dit. Det är inte lämpligt att myndigheten anger exakt hur foderföretagaren i detalj ska agera för att avhjälpa bristen, speciellt inte om det finns olika vägar att nå målet. Risken finns i så fall att foderföretagaren anser sig ha agerat exakt så som myndigheten sade men ändå inte uppnådde målet med åtgärden, och därför hävdar att myndigheten är skyldig till att bristerna kvarstår.

Det får inte finnas några tvivel eller tolkningsutrymme i beslutet. Den som har att följa ett föreläggande måste också ha den s.k. rådigheten, dvs. rättslig eller faktisk möjlighet, över det han eller hon har att utföra. Det innebär att någon som arrenderar en gård inte kan föreläggas vidta åtgärder på exempelvis byggnader om det är något som åligger fastighetsägaren. Foderföretagaren kan däremot föreläggas att inte bedriva verksamhet med foder i en byggnad som inte uppfyller kraven.

7.6.1. Tidsangivelser/tidsfrister

Det ska alltid framgå av föreläggandet vid vilken tidpunkt eller inom vilken tidsfrist åtgärden ska vidtas. Det är viktigt att tiden är tillräckligt lång så att foderföretagaren har rimlig möjlighet att hinna vidta de åtgärder som krävs. Eftersom ett föreläggande bör delges mottagaren måste man också räkna med tiden för delgivningen. Det kan vara lämpligt att föreläggandet ska uppfyllas inom en viss tid efter att föreläggandet delgetts adressaten snarare än senaste efter ett visst bestämt datum. Hänsyn bör tas till åtgärdernas karaktär, om de är enkla eller svåra att vidta. Vidare har bristens karaktär, d.v.s. allvarlighetsgraden, betydelse för tidsfristens längd.

För förbud ska anges när beslutet börjar gälla. Anges inte detta gäller förbudet från det att beslutet vinner laga kraft om inte länsstyrelsen har beslutat att det ska gälla omedelbart (33 § foderlagen).

7.6.2. Kontroll av efterlevnaden av beslutet

När tiden för då åtgärder senast ska vara vidtagna har löpt ut, bör myndigheten vidta åtgärder för att kontrollera om foderföretagaren har följt beslutet. Om beslutet inte har följts ska myndigheten överväga vidare åtgärder. Det kan t.ex. vara att återkomma för ny kontroll, att kombinera beslutet med vite eller ännu kraftigare åtgärd. Bedömning görs i det enskilda fallet.

7.7. Viten

7.7.1. Vad är ett vite?

Ett föreläggande eller förbud kan förenas med vite. Det innebär det att den enskilde blir skyldig att betala ett visst belopp till staten om han eller hon inte rättar sig efter beslutet. Vite

är således ett ekonomiskt påtryckningsmedel som myndigheten kan använda för att förmå den enskilde att följa myndighetens beslut. Principerna för beslutet som kombineras med vite är inte annorlunda än för samma beslut utan vite. Det finns inget i lagstiftningen som hindrar att man redan i ett första föreläggande riktat mot en foderföretagare tar med ett vitesbelopp om detta bedöms nödvändigt för att få till stånd rättelse och det rör sig om en allvarlig brist. Oftast är det dock bättre att börja med att förelägga en foderföretagare om att vidta en åtgärd utan att vite sätts ut.

Vitesförfarandet kan sägas bestå av följande steg:

- Myndigheten fattar ett beslut som förenas med vite,
- Myndigheten kontrollerar om den enskilde följt beslutet,
- Om beslut inte följts kan myndigheten ansöka om utdömmande av vitet hos domstol (kap. 7.7.4),
- Domstolen avgör om vitet ska utdömas.

7.7.2. Vitesbelopp

När vite föreläggs ska det fastställas till ett bestämt belopp. Ett vitesbelopp ska i första hand bestämmas till en sådan storlek att det kan antas bryta den enskildes motstånd att efterleva myndighetens beslut. Myndigheten ska således avpassa beloppet efter styrkan hos den enskildes motstånd. En riktpunkt vid bestämmandet av vitesbeloppet kan också vara att det ska stå i proportion till hur mycket det skulle kosta att vidta rättelsen. Det bör inte framstå som enklare och det ska inte "löna sig" att betala vitet i stället för att åtgärda bristen. Om föreläggandet omfattar flera åtgärder bör ett vitesbelopp sättas för varje åtgärd.

7.7.3. Löpande vite

Om det är lämpligt med hänsyn till omständigheterna, får vite föreläggas som löpande vite. Vitet bestäms då till ett visst belopp för varje tidsperiod av viss längd under vilken föreläggandet inte har följts. Exempelvis kan föreläggandet förenas med löpande vite om X kronor för exempelvis varje påbörjad vecka eller månad som bristen består. Om föreläggandet avser en återkommande förpliktelse ska löpande vite bestämmas till ett visst belopp för varje gång adressaten underlåter att fullgöra förpliktelsen.

Om vitesföreläggandet innefattar ett förbud eller någon liknande föreskrift eller det annars är lämpligt, kan i stället bestämmas att vitet ska betalas för varje gång förbudet eller föreskriften överträds, se 4 § viteslagen.

I fråga om förelägganden med löpande vite är det viktigt att tänka på att tidsperioderna inte bör göras kortare än att myndigheten verkligen hinner med att kontrollera om föreläggandet har följts.

7.7.4. Utdömmande av vite

För att den enskilde ska bli skyldig att betala vitesbeloppet måste myndigheten ansöka om det i domstol. Frågor om utdömmande av viten prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet. Ansökan om utdömmande görs hos den länsrätt inom vars domkrets myndigheten är belägen. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten, se 6 § viteslagen.

Ansökan om utdömmande av vite ska vara skriftlig och medföljas av en kopia av vitesföreläggandet. Det är lämpligt att även bifoga delgivningskvitto eller annan handling där det framgår att beslutet mottagits av behörig person. Vad som i övrigt ska ingå i ansökan framgår av 3-4 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Länsstyrelsen kan välja att ansöka att vite utdöms med lägre belopp än det som ursprungligen angivits i vitesbeslutet. Detta kan vara aktuellt om föreläggandet delvis följts.

Det kan vara lämpligt att inte vänta med att ansöka om utdömande av vite efter den första överträdelsen, särskilt om vitesföreläggandet innefattar ett löpande vite.

7.8. Rättelse på foderföretagarens bekostnad

Om foderföretagaren inte rättar sig efter gällande regler enligt EG-bestämmelser, lag, föreskrifter eller beslut får kontrollmyndigheten, med stöd av 26 § foderlagen, besluta om rättelse på dennes bekostnad. Som huvudregel används dock föreläggande och förbud. Rättelse på foderföretagarens bekostnad kan vara lämpligt om denne inte åtgärdar en brist som snabbt behöver åtgärdas.

8. Anmälan om misstanke om brott

Ett brott är en gärning, eller en underlåtenhet, som kan leda till ett straff. Regler om straff för brott mot foderlagstiftningen finns i 29-30 §§ i foderlagen. För att en gärning ska vara brottslig krävs antingen uppsåt eller oaktsamhet hos gärningsmannen. Uppsåt betyder i princip att man begår gärningen avsiktligt. Om en gärning är att anse som ringa ska gärningsmannen inte åtalas och dömas. Det är bara fysiska personer som kan straffas enligt dessa regler, alltså inte juridiska personer, d.v.s. bolag och föreningar.

29 § foderlagen:

Till böter döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet:

- bryter mot en föreskrift eller ett beslut som meddelats med stöd av lagen,
- bryter mot förbud mot att släppa ut på marknaden, eller
- inte fullgör sina skyldigheter om rätt till upplysningar och tillträde.

Till böter döms även den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot skyldigheter, villkor eller förbud som finns i EG-förordningar ("EG-bestämmelser") som kompletteras av foderlagen.

En begränsning finns i 30 § foderlagen. Om ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud har överträtts ska straffansvar enligt foderlagen inte åläggas för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet. Viktigt att tänka på är dock att, åtal avser redan begångna gärningar, medan förelägganden och förbud avser framtiden. Detta innebär att man vid en och samma tidpunkt kan åtalsanmäla en gärning som varit och förlägga foderföretagaren att inte upprepa gärningen.

Den omständigheten att kontrollmyndigheten gör en åtalsanmälan minskar i allmänhet inte behovet av att vidta administrativa kontrollåtgärder för framtiden. Det kan tvärtom vara så att sådana åtgärder kan innebära en bekräftelse för rättsväsendet på att myndigheten ser allvarligt på vad som har inträffat.

8.1. Skyldighet att åtalsanmäla

I foderlagen framgår att kontrollmyndigheterna ska verka för att överträdelser av lagen, av de föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen eller av de EG-bestämmelser, som kompletteras av lagen, beivras (14 § foderlagen). Länsstyrelsen är skyldig att göra åtalsanmälan om myndigheten vid en kontroll har iakttagit objektiva omständigheter om överträdelser mot foderlagstiftningen. Frågan om det inträffade skett uppsåtligt (med vilje) eller av oaktsamhet ska myndigheten inte bedöma. Det är en uppgift för rättsväsendet. Däremot ska eventuella bevis om det subjektiva rekvisitet sparas och överlämnas till åklagaren tillsammans med övrigt underlag i ärendet.

8.2. Förundersökning och rättegång

Om åklagaren väljer att gå vidare med det anmälda brottet inleds förundersökning enligt rättegångsbalken. Då hålls regelmässigt förhör med berörda personer, i första hand den anmälda eller andra som eventuellt kan misstänkas för brott och med vittnen och andra upplysningsspersoner. Det betyder att personer vid den anmälande myndigheten under förundersökningen kan tillfrågas om upplysningar och bedömningar. Förundersökningen leder fram till ett beslut som kan vara att ärendet avskrivs, att strafföreläggande utfärdas eller att åtal väcks vid tingsrätten.

Till förhandlingen vid tingsrätten kan någon person kallas från kontrollmyndigheten att vittna i målet.

8.3. Överprövning av avskrivningsbeslut

Åklagare eller polis kan alltså av olika skäl avskriva en åtalsanmälan. Det händer också att det först beslutas att förundersökning ska inledas, men att den sedan läggs ner eller att det på något annat stadium bestäms att åtal inte ska väckas. Sådana beslut kan bli föremål för överprövning.

Begäran om överprövning av åklagares beslut bör göras så fort som möjligt. Rätten att begära överprövning av ett beslut begränsas dock inte av någon särskild tidsfrist.

9. Vidare läsning

Mer att läsa om bl.a. inkommande handlingar, handläggning av beslut, kommunikering, partsinsyn, beslut, ändring av beslut, offentlighet och sekretess samt åtalsanmälan finns i:

- Förvaltningshandbok för länsstyrelser, finns tillgänglig via Internet för alla länsstyrelser
- Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, 2007
- Strömberg och Lundell, Allmän förvaltningsrätt, 2006
- Regner m fl., Sekretesslagen, en kommentar, Senast uppdaterad 2008

Mer att läsa om speciallagstiftningen finns i:

- Lavin, Viteslagstiftningen - en kommentar, 1989
- Proposition om anpassningar till nya EG-bestämmelser om livsmedel, foder, djurhälsa, djurskydd och växtskydd m.m. 2005/06:128

10. Länkar till lagstiftning

[Riskdagens webbplats, www.riksdagen.se](http://www.riksdagen.se)

[Eur-Lex webbplats, eur-lex.europa.eu/sv/index.htm](http://eur-lex.europa.eu/sv/index.htm)

[Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se](http://www.jordbruksverket.se)